

վրա և զուր կը տանէք մի շատ հասակաւոր  
երեւոյթ, որ յատուկ է միայն անդադրաբար  
հասարակութիւններէն: Լուստոր աղբերի  
մէջ իճէ մի լրագիր կեանք է ստանում: Եւ  
շարունակում է իր գոյութիւնը ամբողջ տա-  
նեակ տարիներով, մի խորագրից միսի ձեռ-  
քը անցնելով: Մեղմունք մի լրագիր տեսւմ  
է գիշուք հինգ տարի, մի շարժմաներէն  
երեք տարի, մի ամսագիր երկու տարի,— և  
զարգացում, ստեղծում, անհետանում, բռնի որ  
սպառվում են նրան կեանք տուող և անխոր  
մասնաւոր ոյժերը: Նա կորչում է, նա մեռ-  
նում է, գիրքդման տանելով իր հետ ջերմ  
փափաղը ծառայել հասարակութեանը, նրա  
պատմել նրա մտաւոր և բարոյական գոր-  
գործանքը: Հայ հասարակութիւնը չէ ուղիւս  
նրա մահը, ինչպէս և չէ ողջունում նրա  
ծնունդը: Լրագիր դադարելու նրա վրա նոյն  
տպաւորութիւնը կունենայ, ինչպէս և մի  
արհեստագործի կամ փամբակաւորի անսխա-  
տելի: Նա ընդունակ չէ հասկանալու այդ  
կորուստը, ընդունակ չէ զգալու այդ հա-  
րուածքը:

Ներքին դասն է մեր լրագրական գործու-  
նքի համար: Նրանք չեն հասկանում, չեն  
գնահատում, կողմն հասարակութիւնը մի  
գիւական ծիծաղով է նայում նրանց գործու-  
նեկութեան ողբերգական բաղկերի վրա, այն  
դասն բաղկերի, երբ նրանք անընտան, յու-  
սահատ ջանքեր գործ դնելով պատրաստու-  
մ են հասարակութեան տան անտարբերու-  
թեան հետ, կուտւմ են նրա անմիտ ընդգի-  
մաբլութեան դէմ, աշխատելով պահպանել  
այն սրբալից գործը, որին գոհչի են իրանց  
բոլոր մտաւոր և հոգեկան ոյժերը, իրանց  
անձնական կեանքը, անձնական ուրախութիւն-  
ները... Ներքին անընդունակ է հասկանալու  
այդ տղիւն պատերազմը միտքը և նշանա-  
կութիւնը... Բայց իճէ հայ անտեր չի ան-  
հետանայ աշխարհի երեւոյթ, իճէ հայ կեան-  
քը կը շարունակի լուստարելով, իճէ կը դա-  
րանայ հայ գրականութիւնը, հայ պատմու-  
թիւնը, իճէ մի հեղինակ, մի պատմագիր  
են և իցէ ձեռք մի արդ գրելու: «Հայրենի»  
մտաւոր շարժողութեան պատմութիւնը, նա  
չի դրանայ այնուհի շնորհալու ձեռքով շարել  
այն բաղմբարտ լրագրական գործողներն ա-  
նունները, որոնց գործունեութիւնը արմատ  
է հիմք է եղել այդ շինութեան...

Ս. Կոպեանց

ՆԱԽԱԿ ԱՅԻՆԱԿԱՆՈՒԹ

Մարտի 23-ին

Կովկասի հայերի ժամանակագրութեան մէջ  
գուրջ առաջը օրինակ լինի, որ մի բարձրասի-  
նա միայն-կովկասի կրտսեան անդերն բարձրան-  
ն և ապի տեղը բնական առաւ, իր ժողովրդին օգ-  
նութեան հրաւեր կարգող Հայաստանի վրա հա-  
սած աղէտների համար, քող մի վաղբերան ան-  
գամ չը կարծէ ոչ որ որ աղբիւրն մի մեծ քայլ,  
մի չերեանած աղբային դէմծանալապա, պատուա-  
թան հայր Շահինեանը, բոլոր Անդրկովկասի հայ-  
կաթոլիկների հոգեւոր կառավարութեան նախա-  
գահը, որոնց անկ իշխանի օրինակը դրված,  
փաւ լիցի, իշխանի օրինակը ազգի աղէտների  
օգնելու մէջ այնպիսի շնչին և սիրովոր է, որ նու-  
րան հետեւելը քնա պարծանք չէր կարող լինել  
մի մարդի համար, որը ունէ զարգացած մար-  
կային զգացմունք և վառ ազգային եռանդ....

Վասնոր հայր Շահինեանը բոլորովին ինքնուրա-  
ն և աշխատեալ տնօրինութիւն արեց սովաւ եղբայ-  
րների օգնելու համար, քան թէ իշխանի համա-  
կարգաբարձութեանը: Վիշնչեալ այս վիշնչների  
մարտնչական առաջը որոշանք պիտի լինեն մա-  
պալման մասնաւորները, որոնցով պիտի նուիրա-  
տութիւններ հաւաքեն քառասունները, լինելով ի-  
րանց նուիրատուների անունները գրողը, իրանց  
ջնջողը և իրանց չը գրողը, հայր Շահինեանը մի-  
գաղանք այսպէս. իւրաքանչիւր եկեղեցու հա-  
լընորի մի հոգաբարձութիւն, մի խնամատար  
մասնաւորով, որը իւրաքանչիւր վերակի ման  
ածէ եկեղեցու մէջ ժողովարարութեան տուիւք:

որ կրթած կը լինի աւագ բանասէյի կերպով,  
պատրաստելով ժողովարարութիւնից յետ բանալ  
տուիլը ընդհանուր ժողովի առաջ, հաշիվը տա-  
ցած գումարը և ուղարկել ուղղակի Վաշակի  
խորագրութեան: Կարծեմ որ այսպիսի մի պարզ  
երանակով բան բանելը լուստարելան եկեղեցի-  
ներում շատ էլ թույլ արկած չէ....

Այս կիրակի հայ-կովկասից եկեղեցու որա-  
հում տանի պատճառով հաւաքված էին ուսումնա-  
րանի բոլոր երեխայքը: Մեծ հետաքրքրութեամբ  
գննում էին եւ նոյնպէս մէկ փաղքին, որի խելակը  
դեմքը ակամա գրաւում էր մարդի ուշադրութիւն-  
ը: Անուցի քնէ է, հայրիկ նորան—Պետրոս, ա-  
նց մանուկը կարծես յանկարծ արթնանալով մի  
խոր մտած լուրերով—Գիտե՞ս զայնքանը որոնք  
է—Գիտե՞ս, պատմականաց երեխան քիչ չիթի-  
ված, իմ հայրենիքը Հայաստան է:—Իսկ Հայաս-  
տանը հեռու է:—Ո՛չ, հեռու չէ, մոտ է, ելլալու-  
մի մոտ, դարձեցի սիրուն մանուկը փառս համա-  
մանելով: Սորանցից պարզ էր թէ որչափ կապված  
է փառս տարիք առաջ Հայաստանից եկած գաղ-  
թականների միտքը իրանց նուիրական կրթութե-  
մէ, որը ամեն բազմ նոցա լեզուով լինելով, մա-  
նուկների համար երկու քայլ մոտաւորութեան է  
երևում: Այնպէս յիշելի են Կարապետ եղիւ-  
կագորի անունը, որ գաղթեցնելով 90 հազար  
ընտանիք Հայաստանից Ալաբայի խաղերը, գրեւ  
է նոցա Բարեւոյն տալով հրեաների վիճակում:  
Թէ որչափ վառ է գաղթական հայ-կովկասի  
արտում ազգային և մարդկային զգացմունքը, ասն  
մի երկու օրինակ: Այս-լցիկայում հիւր է գտնվում  
իր ազգականի տան մի երգորուհի հայ-կովկասի  
երեխայ մոտ 7 տարեկան: Այն օրից, երբ նա  
կը էր ամեն խաղերն իւր վանի և կըրդում  
կողմերը մի է պատել, սկսել է այնպիսի դադո-  
նի վիշտ դադ, որ ազգականները միջնապէս նկա-  
սել են որ նա մի անպաւ պատճառից հրաւեր-  
նաւ մոտ է:—Տիրան-ձան, քնէ է պատանի քեզ  
դ, որ ամենի միշտ վաղում են պարծելը, այնպիսի  
խոսք երեխայը չը կուն որ հետեւելը խաղաւ, ին  
չու են գնում ցուրտը, որիւր, հարցնում է աստը  
աշխատելով գտնել երեխայի փառ տրամադրու-  
թեան գաղտնիքը: Հաստ տախկուց յետ, երեխան  
լայտով յայտնում էր որ ամենի զիւր նա տեսնում  
է երգում իր հասակակից կանին, որը նորանից  
հայ է խնդրում: Երեւոյնի հոգաբարձու են  
միջնապէս հաւատացնելով որ աղբու կաղաղու-  
թեան են արեւ կըրդում լինի համար հաց ու իւ  
րակուր ուղարկելու: Թող քցող տայ չէլը մի  
թիֆլիսիցի մայր այսպիսի զգացուն սիրտ իր որդու  
մէջ, այն ժամանակ մտքը կը հաստանար որ թիֆ-  
լիսի միջից բարոյական ժամանակը կորչելու վրա  
է....

Այս միջից, այստեղի տղայը ուսումնա-  
րանում գտնվում են մոտ երեք հարիւր աշակե լու-  
նեք, նոցա մէջ կայ և մի հայ-կովկասի երեխա  
որ առաջին գաղտնան է և, ասում են, 11 տա-  
րեկանից աւել չէ: Կրք նա կրք է իր ընկեր-  
ներից վանայ տղի համար, որպէս է անպատ-  
ճառ օգնութեան ձեռք մեկնել, բայց որովհետ  
իւր մտաւայ գիւղիցն է լինում, փառն որդ պա-  
տերից յետ վաղում է գիւղը որ աղբուկ յարու-  
ցանք այնուհի Հայաստանի թշուառութեան հա-  
մար: Բայց որովհետ յուսահատվում է ճանա-  
պարհին, մտածելով որ դիւրի քառասուն չի հաւա-  
քող իրան, փառն որդ նստում է մի քարի վրա,  
համար դրացիները մի կտոր թնդելու և մտախ  
է մի աղբու պատել է գրում տեսիլ իրեղից գիւղի  
քառասունը Հայաստանը ապաւտու համար: Քա-  
նանան հաւատում է և սկսում է քարգիւղու-  
նահանգաւորութիւն անել: Միւս օրը գալով տեսիլ  
մոտ, երեխան լաց է լինում ու ներգործութեան  
խնդրում իր արած կամայականութեան համար:  
Ի հայրիկ տեսուչը ուրախութեամբ տեսնում է ալ-  
հիւ յանգաւորին: Այսպիսի զգացմունքներ են  
կրում այն մարդկանց երեխայքը, որոնց մեղք ա-  
տում ենք օգնանիք տալով....

Գր. Կովկասեան

լով վաստարականի սովաւ եղբայրների օգնու-  
նը խնդրում են ձեռ որ այդ համառ քառասուն  
և հաստացնելու ռում հարկն և նուիրատուների  
անուններն էլ տալէ տարբարակն հասնանք պա-  
տական Վաշակի մէջ ի գիտութիւն նուիրա-  
տաց: Ետուց թեմ, դարձեցի երեանի, Սա-  
րգիս Բէգ-Կարապետ 12 ր., վարժուհի տիկին Սո-  
փիայ Տէր-Կանդեանց 8 ր., ուսուցիչը թեմ,  
զարա. պ. պ. Կիւրդույոյ Տէր-Կանդեանց 10 ր.,  
Յարկը Վաշակեանց 8 ր., Բարսեղ Առաքելեանց  
7 ր., Գրիգոր Հախնապարեանց 7 ր., Գրիգոր  
Գեղարզեանց 5 ր. 50 Կ., Մանա Պանոսեանց  
5 ր. 50 Կ., Գեղեղ քառասն Աթանասեանց 5 ր.,  
Յովաննէս Տէր-Մկրտչեանց 4 ր. 80 Կ., Սամսո  
Խաչատրեանց 3 ր., Մկրտիչ Շապարեանց 6 ր., ա-  
շակեղոր թեմական զարանցի երեանից 13 ր. 35  
Կ., Մկրտիչ Տէր-Վրդանեանց 3 ր., Վաղար Մի-  
քայեանց 1 ր., մեծագաւի պ. պ. եղբայր Շա-  
խաթիսեանց 10 ր., Կարապետ Ջալալեանց 5 ր.,  
Մտիկի Առաքելեանց 5 ր., Վախիկ Եղիաղա-  
րեանց 3 ր., Հարապետ Տէր-Յովաննիսեանց 5 ր.,  
Ռուբէն Ջալալեանց 5 ր.: Գումարն է 132 ր. 15 Կ.:  
Սորանից հանված է ճանապարհի ծախս 1 րու-  
րի, մնում է զուտ գումար մի հարիւր երեսուն մի  
րուրը տան և հինգ կոպէկ. (131 ր. 15 Կ.):

Ս. Բէգ-Կարապետ

ՆԱԽԱԿ ԱՅԻՆԱԿԱՆՈՒԹ

Մարտի 15-ին

Մեր գաւառի բնակիչների անտեսական գրու-  
թիւնը օրէցըր փաթեթարմում, անտեսելի է դառ-  
նում:

Գիւղային անտեր պիղծանքով սիրող ծախց  
իր ձեռքը, ոչխարները, կովերը ու մատաղ աշ-  
խատող եղբերը, որովհետեւ նոցա կերակրելու  
համար դարման շատ քիչ ունեն:

Այն, նա ծախցն այդ անտեսները շնչին զը-  
նով, պահելով միայն իւրաքանչիւրից մի երկուս  
և մի-երկու զոյգ այն եղեկից, որոնցով զարմանք  
վարելու էր իր արքը:

Եւ նա ինչպէս և իցէ կերակրեց նրանց մենչ  
ցալով, նա կարծում էր, որ մտաւ ամսին, ինչպէ  
առաւարակ, դարձեցի կը մարդկին ձիւներից և  
կարելի կը լինի անտեսներին դուր հանել ա-  
խտելի և մասալի նրանց քաղցը յաջեցնել, բայց  
նրա այդ յոյրը ի գիւրն եւս. ձիւնը, բուրը ան-  
պակաս են, ցուրտ ու սաստիկ է, այնպէս որ  
համարում է 20-ի:

Այդ պատճառով որովմիկի գիւղային, ստի-  
պակած է իր աղքատիկ զոյքից ձախել և դրանով  
իրան և իր անտեսներին կերակրել գնել: Բայց  
անտեսներին զարմանք արթնողութիւնն ու հաս-  
նէ առաւարակական գնելու Օրինակ, մի բնու-  
յարը (СЕМЕН) (որ հաշիւ 2 պուր լինի) փո-  
խանայ նախկին 20—30 կոպէկին, արժէ 120—  
140 կոպէկ: Վերջիւսից զրաններն այնպիսի գե-  
ղեղնալիտ փառանք են, որ դառնորթութիւններ ա-  
նել տալերը է: Եթէ մեր գաւառին մի  
նշանաւ օժանդակութիւն չը լինի, մեր գիւ-  
ղայինները արտելու կը մնան չը ցանած (մա-  
նաստիկ որ ցանելու ժամանակն էլ հասն է)  
զրա հետեւելով ի հարկի գաւառի համար շատ  
ողբալի կը լինի և նոյն իսկ գիւղացիները կը  
դառնան մուրցակներ: Երանի թէ այն անձիւր,  
որոնք մեր գաւառի բնակիչը գրութիւնը փայտու  
գրեւորով էին երևակայում և ներգործութեան և ո-  
րոնք ներկայումս համոզեցան որ իր հակառակ  
կողմին, գիտաբարութիւն կրէին մի փոքր ուշադ-  
րութեամբ նայել իրանց թուրք և տեղեկանալ այն  
անտեսների դրութեան մասին, որին մենք պա-  
տասնու են իւրաքանչիւր քաղաքակրթին:

\*\*\*

ՆԱԽԱԿ ԱՅԻՆԱԿԱՆՈՒԹ

Մարտի 4

Վաշակ պատական լրագրից տեղեկանալով  
վանի անտեսների սովի տառնալութեան մեր աղ-  
բայեցի թեմակալիցը, ոսկեղներ նուիրատուութիւն-  
ներ ժողովի Սարգիս Գիւղեղեանց աննչա-  
թելով գտնովից հայրերը, որոնց զարմանք և հա-  
մալիցներն մի քանի օտարալից պարծնելու և դու-  
մարկելու երեսունը երկուս րուրը քսանու-  
հինգի ու պէս է կ:

Ան ուղարկող ձեզ 32 րուրը, խնդրում ենք  
հայրենի այդ լուսնայ վանայ սովեցը համար օր  
հարկն է, նախ ի միատուրութիւն օժանդակողներին:

խնդրում են նոցա անտեսները տալագրել Վաշակի  
էջերում: Ստորագրութիւնը կը շարունակվի դրոյց  
Սարգիս մուսը գործողներին յուսով:

Ան նուիրատուների անունները. Իւրաքանչ  
Պետրոս ուսան, պատանակ 1 ր., Իւրաքանչ  
8. 5 ր., Արամիկիսեանց Արեգաբոյ 5 ր., Բու-  
նանեանց Նիկողայոս 5 ր., զաւառական Թիֆլի  
Սեւեկի 3 ր., օրիորդ Ունա Կառաւեսկա 1 ր.,  
Տէր-Պարտիկեանց Ստրոն 1 ր., Մեծիտեանց  
Գալուստ 2 ր., Ներսիսեանց Պետրոս 2 ր., Վա-  
սանց Նիկողայոս 1 ր., Մարգարեանց Սարգիս  
1 ր., Բոստանեանց Մնացական 1 ր., Վարդանեանց  
Եղոր 1 ր., Հովհ-Հասան Հովի Մէհար քաղա  
պարկի 1 ր., Ստեփանեանց Ապար 50 Կ., Սու-  
խանեանց Բոստոմ 50 Կ., Հանապարեանց Նիկո-  
ղոս 1 ր., և Հանանչեանց Պողոս 25 Կ., Իւրա-  
մնն է 32 րուրը:

Յովաննէս Իւրաքանչ

ՆԱԽԱԿ ԱՅԻՆԱԿԱՆՈՒԹ

4 մարտի

Մեր կողմերի ժողովրդեան ամենաուր մտած.  
մանքը և խօսելու առարկան այժման սարսափիկ  
ժամանակներն է: Ամեն բանի զինք անտեր.  
ւալայիկի կերպի բարձրացած է, թէ տեղացի և  
թէ օտար ժողովուրդների մուրացկաններն  
թիւ չը կայ, մի ժամանակ մէջ հարկաւոր հայ,  
Թուրք, քուրդ, եղիւր, նաւարան-ժողովի զար-  
կու են ամեն մի տան դուր և մօաց հաց խնդ-  
րում, աղաչում: Տարեան անգամ կարծես թշա-  
մացի են այս սևաբոց ժողովրդեան դէմ, փառ-  
վարի կիտին եղանակը մի փոքր մեղմանալով,  
կարծեցիք թէ պէտք է տեսնելու լոյս տալ,  
պէտք է բարեկեցիկ նոր դարուն, և անա մարտ  
միւրն է, սաստիկ ցուրտ, ձիւն, քամի, մորկ և  
բուր, դարձեալ ստեղծեցան ամեն մարդ իր փա-  
ռարանի կողքը կտրել, նստել լնչպէս այստեղի,  
նոյնպիսի և Տաշիկաստի կարօտանքների ծանր  
բոլորի վրա այն ու սարսափ գառն է: Ամեն մար-  
դի սիրտ բարակել, մաղ է դարձել, թէ ինչ կը լը-  
կի այս քաղաքների իրողութեան հետեւելը, մարդ  
ստուրում է դուշմանը... Աղաղկեղեցի նորեն գաղթի  
կանոններն ձախ է լսվում, ինչպէս ջարդած  
գործարանակ, այնտեղի սովալուկ տանկից հարկից  
մի մի փախում գալիս են մեր կողմերը իրանց  
գիւղին ապաւտել և մի կտոր հաց գտնելու  
ուսումն: Եթէ մենք արդարեն մի կտոր հաց  
ուսումն ենք, հաւատացնում ենք, որ մեր կերան  
մեղ հարստութեան է, որովհետեւ լուրջ, վայրկեան  
չէ անցնում, որ ամեն մի մուրացկան իր վրը չը  
ծախ քո առաջ զի սեր Արամեանց մի կտոր  
հաց տուր սղաղիկով: Ինչպիսիաբար օգնելու  
անկարող մարդը աւելի քան մուրացկանը  
խոհաւարութեան և տանկութեան է... Պար-  
պիւրներ, որոնք իրանց մեծ մարգարի օրինաց  
համեմատ պէտք է յաւիտեան չուտեն հայի հա-  
քը, հիմի որ մի կտոր չոր կոպէկ հաց տան նրանց,  
թիւր շորհաւանութեամբ և որոնք արտով կորչեն  
գնել:

Գրեւոր—այդ մեր հայերի մշտնջենալ մի թշնա  
մի ցեղը, որոնք 77 թիւ կարծ պատերազմի շնոր-  
հի, միշտ սիրելի ու առաւ եղանակ էին չին-Ղալա-  
դէի և Աղաղկեղեցի մեր գիտաղը հայերի կողմը  
առած հարուստ աւարով, այժմ նրանք կո-  
րիկ հացի անգամ կարտո են, էլ տուար,  
ոչխար, փիւղ, քիչայ չը մնաց, ողջ ծախցիկն հացի  
տուրն, արժէ, ամեն կողմից յայտնելու կարծով,  
զարմալ հայերին դիմում, հայերով քիչ շատ աղ-  
րում են: Մրանք որ այսպէս աղքատացած  
խղճացած են, բաւ մեր ողորմիկ կողապակում  
թիւառա տաճակային հայն ինչ կը լինի.... Դար-  
ձեալ մեր հայերի բնական բարեպաշտութիւնն է, որ  
թեմեանում է նոցա խղճութիւնը: Գեռ այս  
քանի օրերուն էր, որ Սամսո-Բէկի քղերի զը-  
լաւոր առաջակի (Սո-Ղալաղ) անտիկ դուրս ըն-  
րեց 77 թիւակի գողացած քորուն և Մուսուս  
այն զիւղերի եկեղեցու խաչն ու մարտոցը, կա-  
նանց արծաթեղեն զարդերը, և նրանց տներն աղ-  
րանք և կայքը: Բայց մեր հայերը այս օրինակ անց-  
քերի տառապանքի վրա այնքան ուշադրել չեն,  
զարմալ նրա իրանց միմե ևս ուսողը, որպիսի խոնդ  
թշնամուն ընկած տեղը կը պատկեն և իրանց  
հացը նրան կուտացնեն: Նրան իսկ ամեն աղլիկ  
փայլող թուրքը, նոյն իսկ հայի տուրն հիմնովին  
քանդող քուրդը, այսպէս այս քուրդիս արալի  
աղաւտ իրեն չըմոզ նստում է հայի կողքին, նրա  
հայն ուսում, նրա ջուրը խմում: Իսկ մեր կո-  
րուսեր հայերը իրանց մշտական դասն են  
կրկնում, պիտի պատմու գրաբի արքայէք աստ-  
եանց ձեռքը և օրնեցնէք զանկիցն ձեռք, այս և